

2. Audretson D., Feldman M. Innovative Clusters and the Industry Life Cycle // Discussion paper. Center for Economic Policy Research. — 1995. — № 1161. — P. 12—18.

3. Семиноженко В. Технологічні парки України: перший досвід формування інноваційної економіки // Економіка України. — 2004. — № 1. — С. 24—28.

4. Василенко В.Н. Організація, економіка інновацій, події // Наука сьогодні. — 2005. — №1. — С. 31—41.

5. Филиппова С.В. Трансформационные процессы в промышленном производстве в условиях нестабильности. — Одесса: ОРИГУ НАГУ, 2005. — 416 с.

6. Кластеры идут // Компаньон. — 2005.— № 16 (428) 22—28 апреля. — С. 60—63.

7. Есин П. В., Кадочников С. М. Факторы продуктовых инноваций в процессе реструктуризации современных российских компаний // Российский журнал менеджмента. — 2006. — Т. 4. — № 1. — С. 29—54.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2008

УДК [338.242.4 + 338.4 + 330.341.42]

Т. Г. Нецора, старший науковий співробітник,
НДЕІ (м. Київ)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ. Розглядаються питання щодо оцінки ефективності управління підприємствами державного сектору економіки та залежності ефективності функціонування державних підприємств від рівня кваліфікації та мотивації їх керівників, а також наводяться пропозиції щодо укладання контрактів з ними.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Ефективність управління, критерії ефективності управління, конкурентне середовище в сфері управління.

В процесі розбудови ринкової економіки в Україні вже не є дискусійним питання про те, що важливіше — ринок чи регулювання державою економічних процесів. З досвіду країн, що пройшли або раніше стали на цей шлях, відомо, що лише вдале

поєднання ринкових механізмів та здійснення державою функцій державного регулювання може призвести до розбудови країни з розвинутою економікою.

В цьому зв'язку державний сектор, що представляє собою «сукупність підприємств, що проводять економічну діяльність, організацій, установ, що знаходяться у державній власності та керовані державними органами або особами, що призначаються та наймаються ними» [1], можна вважати інструментом здійснення державою своїх основних функцій.

Проблеми управління в державному секторі економіки мають важливе значення, але довгий час вони не були в достатній мірі врегульовані законодавчо. Довгоочікуваною подією на цьому шляху стало прийняття 21.09.2006 р. Закону України «Про управління об'єктами державної власності», що відповідно до Конституції України визначає правові основи управління об'єктами державної власності. Шляхом втілення цього Закону у життя стала Постанова Кабінету Міністрів України №832 від 19.06.2007 р. «Про затвердження порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності», згідно якої Міністерством економіки України було затверджено Методичні рекомендації застосування критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності (надалі — Методичні рекомендації). Критерії визначення ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки встановлені з метою оцінки ефективності виконання суб'єктами управління своїх функцій та встановлюють рівень значення чи відповідність виконання вимог щодо системи показників, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності, стан використання та збереження державного майна, що належить до сфери їх управління.

У той же час, аналіз свідчить, що практичне застосування Методичних рекомендацій вимагає деякого коригування системи розрахунку рівня виконання окремими підприємствами зазначених обов'язкових критеріїв та їх деякого уточнення.

Так, зараз до обов'язкових критеріїв ефективності відносяться наступні показники: відсутність заборгованості із заробітної плати; виконання фінансового плану за показниками: чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистого прибутку (збитку); частини чистого прибутку, що перераховується до державного бюджету, дивідендів, нарахованих на акції,

що належать державі; капітальних інвестицій; показники фінансової діяльності та стану основних засобів (у межах нормативних значень): коефіцієнт рентабельності діяльності (більше 0,01 %); коефіцієнт покриття (більше 1); коефіцієнт зносу основних засобів (до 70 %); виконання керівником суб'єкта господарювання умов контракту (виконуються чи не виконуються; призначення керівника за конкурсом (для тих підприємств, призначення керівників яких передбачено законодавством); дотримання вимог законодавства суб'єктами господарювання щодо відчуження державного майна (дотримуються чи не дотримуються); дотримання вимог законодавства суб'єктами господарювання щодо передачі в оренду державного майна (дотримуються чи не дотримуються).

На наш погляд, при оцінці ефективності управління суб'єктом управління доцільно враховувати такі фактори, як якість та повнота надання інформації. Нагальною проблемою є відмінність між кількістю суб'єктів господарювання, що відносяться до сфери управління окремих суб'єктів управління за інформацією ФДМУ, та інформацією, що наводиться самими суб'єктами управління. За результатами інвентаризації, які оприлюднив ФДМУ станом на 1 квітня 2007 р., в Україні залишається більше 16 тис. юридичних осіб, які не визнані жодним органом державного управління чи інформацію про них не надав ніякий орган управління або надані відомості не відповідають дійсності. Тобто, з 34 579 підприємств, які було віднесено до інвентаризації, зазначені «нічий» підприємства становлять майже 47 %. Дані про органи державного управління, що керують великою кількістю юридичних осіб (більше 100), свідчать, що з підлеглим нерухомим державним майном на 100 % не розібрався жоден з державних органів, окрім Української академії аграрних наук. Тому, можливо, має сенс врахування в якості критерію ефективності управління співвідношення між кількістю суб'єктів господарювання, по яких суб'єктом управління надана інформація, та їх кількості за даними інвентаризації ФДМУ. Крім поліпшення ефективності управління це допоможе уточненню дійсного переліку державних підприємств.

Крім того, додатково слід розробити більш чітку бальну систему оцінки ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки (табл. 1).

Слід зазначити, при наявності єдиного органу управління державним майном ефективність цього процесу можна було б суттєво підвищити.

Таблиця 1

ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СТАНУ ФІНАНСОВОЇ-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО СФЕРИ УПРАВЛІННЯ

№ з/п	Код за ЄДРПОУ	Найменування підприємства	Організаційно-правова форма господарювання (згідно з КОПФГ*)	Виконання критеріїв ефективності:				Сума набраних балів в результаті виконання критеріїв ефективності (сума гр. 5—14)	Оцінка ефективності управління:		
				1	2	3	...		ефек-тивне**	задовільне**	незадовільне**
1	2	3	4	5	6	7	8	15	16	17	18
Всього											

*Перелік необхідних обов'язкових критеріїв має відрізнятися залежності від форми господарювання (наприклад, відсутність більшості фінансових показників у якості критеріїв ефективності управління для казенних підприємств).

**Оцінка визначається відповідно до Методичних рекомендацій, як рівень співвідношення між сумою набраних балів в результаті виконання критеріїв ефективності та максимальної кількості критеріїв ефективності, що належить до виконання підприємствам відповідної групи.

Слід також зауважити, що навколо проблеми ефективності функціонування державних підприємств вже тривалий час точаться наукові дискусії. Останнім часом все більше дослідників схиляється до того, що форма власності не має визначального впливу на ефективність функціонування підприємства та кінцеві результати його діяльності. Ефективно працювати може лише та власність, що має ефективного господаря. Держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання [2, с. 15]. Реалізація права власності держави відбувається головним чином шляхом створення та функціонування державних унітарних підприємств, які діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства. Важливе місце при цьому відводиться керівнику підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу. Таким чином, захисником майнових інтересів держави є головним чином керівники державних унітарних підприємств. Саме поліпшення якості управління повинно сприяти підвищенню ефективності функціонування цих підприємств та захисту інтересів держави. Багато країн, що піднімали свою економіку, прийшли до висновку, що «конкуренція та особиста економічна зацікавленість є найважливішими факторами зростання економіки» [3, с. 375].

У цьому зв'язку є сенс зосередити увагу на кадровому питанні. Головною проблемою, на наш погляд, є низька кваліфікація управлінських кадрів державних підприємств та наявність корупції. Крім того, усім відома нижча оплата праці керівників державних підприємств у порівнянні з недержавною сферою та відсутність її прямого зв'язку з результатами роботи підприємства, що сприяє відтоку найбільш кваліфікованих управлінських кадрів з державного сектору економіки у недержавний.

Суспільству відомо лише два механізми впливу на інтереси — заохочення та покарання. В цьому зв'язку заохочення це — зростання заробітної плати пропорційно рівня роботи підприємства, покарання — суворе кримінальне переслідування при наявності злочинства або зловживань керівництва підприємства та позбавлення премій (штрафи) при відсутності економічно обґрунтованих причин вагомого погіршення показників ефективності роботи підприємства.

Навіть існуюче законодавство передбачає механізми такого впливу. Так, згідно ст. 73 Господарського Кодексу України можуть бути визначені особливості статусу керівника державного унітарного підприємства, в тому числі встановлено підвищену відповідальність керівника за результати роботи підприємства. Основним механізмом впливу на вирішення цієї проблеми, на наш погляд, повинно стати укладення контрактів та звіти керівників державних підприємств. Можливо, в разі досягнення державним підприємством, діяльність якого орієнтована на отримання прибутку, високих показників ефективності, преміювання керівника слід прив'язати не до його посадового окладу, а до обсягів зростання прибутку підприємства. Таким чином у керівника підприємства може з'явитися особистий стимул для зниження витрат підприємства та свідомого збільшення його фінансових результатів. Зниження премії в цьому випадку повинно відбуватися лише при недотриманні нормативів, передбачених контрактом керівника підприємства та суттєвому відхиленні від затверджених показників фінансового плану. Крім того, слід на підставі контракту з керівником державного підприємства в якості «відповідальності сторін» зобов'язати орган управління підприємством шляхом подання до відповідних органів ініціювати притягнення керівника згідно законодавству до адміністративної або кримінальної відповідальності в разі виявлення свідомого впливу на суттєве погіршення фінансового та майнового стану підприємства, доведення його до банкрутства. На сьогоднішній день на конкурентних засадах обираються лише керівники суб'єктів гос-

подарювання державного сектору економіки, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави [4]. Але, на наш погляд, для підвищення ефективності управління потенціалом суб'єктів господарювання державного сектору економіки доцільно у майбутньому запровадити конкурсний відбір керівників усіх державних підприємств.

Лише при створенні конкурентного середовища в сфері управління державними підприємствами можна розраховувати на вплив кваліфікованих кадрів у державний сектор економіки та загальне підвищення ефективності його функціонування.

Література

1. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2001. — 532 с.
2. Господарський кодекс України. — К.: ВЕЛЕС, 2007. — 168 с.
3. Макконелл Кэмпбелл Р., Брю Стенли Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. 11-го изд. // В 2 т.; Т. 2. — М.: Республика, 1992. — 400 с.
4. Постанова КМУ від 01.04.2005 р. № 234 «Про конкурсний відбір керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави». — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Стаття надійшла до редакції 14.03.2008

УДК 330.341.42

І. В. Пенькова, д-р екон. наук, доц.,
А. В. Беліч, аспірант,
Донецький національний технічний університет

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено різні підходи до визначення сутності електронних грошей, на підґрунті чого надане авторське визначення терміну «електронні гроші». Проаналізовано особливості функціонування ринку електронних грошей і доведено, що вони є специфічним товаром. На підставі виявлених проблем практичного використання е-грошей сформульовано рекомендації відносно підвищення ефективності функціонування ринку електронних грошей в українській економіці.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Електронні гроші, ринок, електронні платіжні системи, електронна готівка, цифровий підпис, електронна вартість.